אישים באגרות הראי"ה

הרב אברהם בנימין קלוגר

רב ומחבר בגליציה, בנו של הרב שלמה קלוגר מברודי · תר"א–תרע"ו (1841–1915)

4 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב אברהם בנימין קלוגר נולד בברודי בשנת תר"א (1841), בנו של הרב שלמה קלוגר, מגדולי הפוסקים בגליציה, ואת תורתו קנה אצל אביו. אחרי נישואיו גר כשש שנים בקישינב, וכששב לברודי התמסר להדפסת ספרי אביו.

בשנת תרל"ט (1879) נבחר לרבנות ז'ולקייב, אבל עזב אחרי מחלוקת קשה עם המועמד שכנגד. היה ממקימי חברת "מקיצי נרדמים" ומהיוזמים של אספת הרבנים בקרקוב בשנת תרס"ג (1903). בימי מלחמת העולם הראשונה גלה לבודפשט, ושם נפטר בכ"ט במרחשון תרע"ו (1915).

הרב קוק על הרב אברהם בנימין קלוגר

האגרות אל הרב קלוגר עוסקות בעיקר באתרוגים (ראו בפרשת אתרוגי ארץ ישראל). הרב קוק שמח שמדפיסים את הקונטרס "פרי עץ הדר" של אביו, הרב שלמה קלוגר, אבל חולק בכבוד על אחת מטענותיו, ש"אין אנו בקיאים בבדיקה" (כרך א', אגרת מח). כשהרב קלוגר שלח לו את חלק ב' של ספר אביו "עבודת עבודה", הרב קוק דאג שישלחו לו אתרוג מהודר מן המושבות (כרך א', אגרת קנג).

בימי הרב שלמה קלוגר היה רק חשש לאתרוגים מורכבים, וכיום "נהפך הכל למורכבים". לכן הרב קוק שמח שהרב קלוגר מצטרף למאמץ להחזיר את המצווה לכשרותה, על ידי מטעים של יהודים בארץ ישראל: "אשמח מאד שגברא רבא ככ"ג שי' יתן ידו עמנו" (כרך א', אגרת סט). בשנת השמיטה תר"ע (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) כתב לו הרב קוק על דרך האמצע: לחזק את מי שרוצה לשמור שביעית כהלכה, ולדון לכף זכות את מי שנאלץ לסמוך על ההיתר, ושלח לו את ספרו "שבת הארץ" (כרך א', אגרת רנא).

האגרות

כרך א', אגרת מח: בט"ז בטבת תרס"ז, מיפו: הרב קוק שמח שמדפיסים את הקונטרס "פרי עץ הדר" של אביו, הרב שלמה קלוגר, על האתרוגים, אבל מעיר שהטענה "אין אנו בקיאים בבדיקה" אינה כלל מוחלט.

"והנה כפי הנראה שידפיסו את הקונטי' פרי עה"ד, להפיצו בישראל לעורר את האהבה למצוה כתיקונה וכמאמרה"

כרך א', אגרת סט: בערב ראש חודש ניסן תרס"ז: הרב קוק מנחם את הרב קלוגר על פטירת חתנו, ושמח שיצטרף למאמץ להחזיר את מצוות האתרוג לכשרותה, על ידי מטעי אתרוגים של יהודים בארץ ישראל.

"אשמח מאד שגברא רבא ככ"ג שי' יתן ידו עמנו לעדור בלא לב ולב, להחזיר עטרת המצוה ליושנה"

כרך א', אגרת קנג: בי"ז באלול תרס"ח: הרב קוק מודה על חלק ב' של "עבודת עבודה" מאת אביו, ומבקש שישלחו לו אתרוג מהודר. המאבק כעת הוא על אתרוגי הנכרים שבארץ ישראל, שגם הם מורכבים.

"ואין בפי די תודה על המתנה הקדושה הזאת"

כרך א', אגרת רנא: בה' בטבת תר"ע: בעניין השמיטה הרב קוק כותב שיש להיכנס לצערו של העם, ולכן דרך האמצע היא הנכונה. הרב קוק שולח לו את "שבת הארץ".

"ע"כ דרך ד' הישרה היא דרך המיצוע"

ראו גם

הפרשה: אתרוגי ארץ ישראל. (לפרשה)

תולדות הרב אברהם בנימין קלוגר. ("רבי אברהם בנימין קלוגר", המכלול)

נוסח האגרות

4 האגרות שבהן נזכר הרב אברהם בנימין קלוגר, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת מח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרס"ז - יפו **נמען:** הרב אברהם בנימין קלוגר

הרב קוק שמח בהדפסת הקונטרס "פרי עץ הדר" של אביו של הנמען (ר' שלמה קלוגר) על האתרוגים. הרב קוק מעיר שהטענה "אין אנו בקיאים בבדיקה" אינה כלל מוחלט, ומביא דוגמאות שבהן אנו סומכים על בדיקה גם היום. בכל זאת יש מקום לקיים את דבריו מסיבות אחרות.

עיקרי הדברים

- כשרות אתרוגים.
- "אין אנו בקיאים" - עיון הלכתי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תרס"ז[4].

לכבוד הרב הגאון המפורסם סוע"ה[5] תפארת ישראל מוהר"א[6] בנימין קלוגר שליט"א[7].

שוי"ר[8]. מכתב כ"ג[9] שי'[10] הגיעני. והנה כפי הנראה שידפיסו את הקונטי' פרי עה"ד[11], להפיצו בישראל לעורר את האהבה למצוה כתיקונה וכמאמרה, שא"א[12] בימינו שתצא לאור כ"א[13] ע"י[14] עבודת אחינו ב"י[15] באה"ק[16] ת"ו. אמנם אין צורך שישלח כ"ג את הקונטי' שתח"י[17], שכבר השיגו אותו פה אצל בעה"ב[18] אחד. והנני מתענג עתה בקריאתו ב"ה. אמנם תמיהני מ"ש[19] כבוד אביו מאוה"ג[20] ז"ל[21], דל"ס[22] אסימנים מטעם אין אנו בקיאים בבדיקה. דזה אינו כלל מוחלט, ומצינו כמה דברים שג"א[23] בקיאים בהם, וריאה שנימוחה גם עתה יש לסמוך כדי הפוסקים, וכה"ג[24] טובא. ועוד אפילו גבי דמים, דמדינא דגמי כבר פסקו בקיאין, מ"מ[25] גבי דם מכה כיון שיש להבחין זה לעו"ז[26] כי[27] קמאי דלא כרמב"ן[28], ואנו סומכין גם עכשו. וכן מש"כ[29], דמשו"ה[30] עוף טהור א"נ[31] כ"א במסורת ג"כ[32] תמוה, דשם טעמא הוא משום דחיישינן לשיטת הגאונים, דסימן דאינו דורס צריך שיהי'[33] עם כלם, וחיישינן דידרוס, וכעובדא דהוי, ואכמ"ל[34]. אך אין משיבין את הארי החי זי"ע[35], ויש מקום לקיים ד"ח[36], וגם שהדברים נסמכים בעוד כמה אשלי רברבי, בסוגיות ובסברות ברורות, והחלטת קמאי דקמאי רובן ככולם.

והנני חותם בברכה ואה"ר[37], כנה"י[38] ונפש דוש"ת[39] מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

7. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שוי"ר – שלום וישע רב
9. כ"ג – כבוד גאונו
10. שי' – שיחיה
11. עה"ד – עץ הדר
12. שא"א – שאי אפשר
13. כ"א – כי אם
14. ע"י – על ידי
15. ב"י – בני ישראל
16. באה"ק – בארץ הקודש
17. שתח"י – שתחת ידי
18. בעה"ב – בעלי הבתים
19. מ"ש – מה שכתב
20. מאוה"ג – מאור הגדול
21. ז"ל – זכרונו לברכה
22. דל"ס – דלא סגי (שאי אפשר בלעדיו)
23. שג"א – שגם אנו
24. וכה"ג – וכהאי גוונא
25. מ"מ – מכל מקום
26. לעו"ז – לעומת זה
27. כ' – כבוד
28. כרמב"ן – כרבי משה בן נחמן
29. מש"כ – מה שכתב
30. דמשו"ה – דמשום הכי
31. א"נ – אדון נכבד (בפתיחת מכתב); בהלכה: אינו נאכל
32. ג"כ – גם כן
33. שיהי' – שיהיה
34. ואכמ"ל – ואין כאן מקום להאריך
35. זי"ע – זכותו יגן עלינו
36. ד"ח – דברי חכמים
37. ואה"ר – ואהבה רבה
38. כנה"י – כנפשו היקרה
39. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת סט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ער"ח ניסן תרס"ז - יפו **נמען:** הרב אברהם בנימין קלוגר

הרב קוק מנחם את הנמען על פטירת חתנו. הרב קוק שמח שיצטרף למאבק להחזרת מצוות אתרוג לכשרותה: בימי אביו (ר' שלמה קלוגר) היה רק חשש למורכבים, וכיום כמעט כל האתרוגים מורכבים. הפתרון הוא מטעי אתרוגים בידי יהודים בארץ ישראל. הרב קוק מספר שקונטרס שלו בעניין זה עומד להידפס.

עיקרי הדברים

- כשרות אתרוגים.
- חיזוק חקלאי ארץ ישראל.
- תנחומים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ער"ח[4] ניסן תרס"ז[5].

ברכה ונחמה, אורה ושמחה, מהררי קודש ישלח צור ישראל לכי[6] ידי"ע[7] הרב הגאון המפורסם נזר תפארה פ"ה, כקש"ת[8] מוהר"א[9] בנימין קלוגר שליט"א[10].

שלו'[11] שלו בכפילא. הגיעני מכתב כ"ג[12] שי'[13], ושמחה ויגון נפגשו בלבבי. שמחתי לראות מעשי אצבעותיו ולדעת משלומו הטוב, ולבבי נשבר לשמע האסון אשר קרהו מפטירת חתנו הרה"ג[14] ז"ל[15]. יגדור השי"ת[16] את פרצותיו ופרצות עמו ב"י[17], ולא יוסיף עוד לדאבה, וחדות ד' ואור ישע ימינו ב"ה תעודדהו, ותשגבהו חיל לאורייתא לאוי"ט[18], כחפץ לבבו הטהור.

וע"ד[19] האתרוגים, אשמח מאד שגברא רבא ככ"ג שי' יתן ידו עמנו לעדור בלא לב ולב, להחזיר עטרת המצוה ליושנה. כי בעוה"ר[20] עד כה כמעט שמצות אתרוג כהלכתה הולכת ומתבטלת, מפני המורכבים המתרבים על פני כל רוחב הארץ, ואין איש שם על לב. בימי הגאונים בעלי הקוני פעה"ד[21], ובראשם כי[22] מרן אביו מאוה"ג[23] זצ"ל[24], היי[25] רק ספק וחשש מורכבים, ועתה נהפך הכל למורכבים. ואי אפשר להעמיד את המצוה על כנה, כי"א[26] ע"י[27] מטע אתרוגים באה"ק[28], ע"י אחינו עובדי אדמת הקודש, העומדים בחסדי השי"ת תחת פקודתי. ומי אשר לו לב קדוש ונאמן לשם השי"ת ואהבת מצוותיו ב"ה, ואהבת אה"ק[29] בוערת בלבבו, שלא יחפץ להיות משמיע לדבר הגדול הזה, לפעול בכל עז שישובו עם ד' לקנות אתרוגים כשרים מגנות אחינו באה"ק. ובעז"ה[30] גם ממני הצעיר הולך ונדפס בזה קוני הגון ב"ה, יזכנו השי"ת לראותו כלול בהדרו, ולהיות מחובר לטהורים, צדיקי וגאוני עולם, לרומם את קרן אדמת קדשנו ולחונן קיום מצוה כמאמרה.

ואחתום בברכה ואה"ר[31],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ער"ח - ערב ראש חודש
5. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"ע - ידידו עוז
8. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
9. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שלו' - שלום
12. כ"ג - כבוד גאונו
13. שי' - שיחיה
14. הרה"ג - הרב הגאון
15. ז"ל - זכרונו לברכה
16. השי"ת - השם יתברך
17. ב"י - בני ישראל
18. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
19. וע"ד - ועל דבר
20. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
21. פעה"ד - פרי עץ הדר (קונטרס)
22. כ' - כבוד
23. מאוה"ג - מאור הגדול
24. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
25. הי' - היה
26. כ"א - כי אם
27. ע"י - על ידי
28. באה"ק - בארץ הקודש
29. אה"ק - ארץ הקודש
30. ובעז"ה - ובעזרת השם
31. ואה"ר - ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז אלול תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' אברהם בנימין קלוגר

הרב קוק מודה על חלק ב' של 'עבודת עבודה' מאת אביו של הנמען, ר' שלמה קלוגר, ומבטיח שישלחו לו אתרוג מהודר. המלחמה כעת אינה על אתרוגי קורפו, שכבר נודע שהם מורכבים, אלא על אתרוגי הנכרים בארץ ישראל שגם הם מורכבים, ועל זה כתב את הקונטרס 'עץ הדר'. עוד יש דיון הלכתי בדברי המגן אברהם על ספק דאורייתא ודרבנן ('דלא ליזלזלו').

עיקרי הדברים

- תודה על ספר 'עבודת עבודה'.
- אתרוגי הנכרים בארץ ישראל מורכבים - הקונטרס 'עץ הדר'.
- הלכה: ספק דאורייתא ודרבנן.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז אלול תרס"ח[4].

שנה טובה ומעוטרת לראש כ'[5] ידי"נ[6] הרב הגאון המובהק, סועק"ה[7], גזע קודש, תפארת ישראל מו"ה[8] אברהם בנימין קלוגר שליט"א[9].

שלו'[10] רב וברכה וכוח"ט[11],

מכתב כתר"ה[12], עם הספר הקדוש דמרן אבוה דמר ה"ג נ"י[13], עבודת עבודה ח"ב[14], לנכון הגיעני. ואין בפי די תודה על המתנה הקדושה הזאת, ממפלאות מעשה ידי אמן מאורן של ישראל מרן אביו זצ"ל[15] זי"ע[16]. אמנם נתאחרתי מהשיב, מצד היותי בקרית חוצות, במושבה רחובות, וסובב הלכתי ג"כ[17] במושבות האחרות הסמוכות, כדרכי בכל שנה לעת הבציר לפקח על המצות התלויות בארץ, מערלה וכלאים וכיו"ב[18], וזה גרם עיכוב התשובה. אמנם שלחתי להגיד לבעלי האגודה, שישלחו לכ"ג אתרוג הדור וטוב. אקוה שבודאי יקיימו דברי בעה"י[19]. אף כי שמעתי, כי שנה זו הי'[20] גידול האתרוגים הכשרים בכבדות, מצד איזו לקותא שנפלה באילנות, מ"מ[21] כפי האפשרי ודאי יבררו הטוב היותר אפשרי.

וע"ד[22] הקוני "פרי ע"ה", הנה המכתב העקרי של מרן אביו גאון ישראל זצ"ל הדפיסו בלוח מיוחד זה מאז, והפיצו אותו ברבים, ובעיקר הענין עכשו פני המלחמה אינם כ"כ[23] על אתרוגי חו"ל[24], שכבר נתגלה קלונם שהם מורכבים, כ"א[25] על האתרוגים של הגויים אשר באה"ק[26], שגם הם הנם מורכבים, כדרך ההרכבה הנהוגה בחו"ל[27], ומ"מ[28] הם דוחקים את רגליהם של האתרוגים הכשרים ממטעי אחינו העובדים את אדמת הקודש, שע"ז[29] יחדתי הדיבור בקוני "עץ הדר", שזה הי' עיקר מטרתי. ובאמת אם יחזיקו במעוז כשרות האתרוגים כל גדולי עם ד' יהי'[30] מקור נפתח ע"י[31] אה"ק[32], וע"י[33] אחינו העובדים את אדמתה, לקיים את המצוה כמאמרה בכללות ישראל, מה שאם נעזוב את הענין -

המכשול הולך ורב, ע"כ[34] אין שיעור לגודל המצוה להחזיק דוקא את אחינו העוסקים הכשרים. ואין לזה ענין כלל מה שכתב הגאון מבערעזאן שליט"א ע"ד[35] אתרוגי קורפו, כי לא לזה אנו צריכים עכשו.

מאד הייתי חפץ להשתעשע עם כ"ג[36] באיזהו מקומן של שבחים בסה"ק[37] דמרן אביו מאוה"ג[38] זצ"ל, ובחיד"ת[39] דמר נ"י המחוברים עמו. אבל רבו עלי טרדותי כעת, והספר הק'[40] הוא עתה אצל הכורך, ולא אוכל לעיין בו עכשו.

כמדומה אני שראיתי בד' נ"ב[41], שמעיר ע"ד המובא במג"א[42], ע"ד דאורייתא ודרבנן הבאים בב"א[43], דמחמירים בספק דרבנן כ"ה דלא ליזלזלו, מהא דמחלקינן בין איסור לטומאה בתקרובות ע"ז[44] של אוכלין. ולע"ע[45] לא אוכל לרדת לסוף דעתו הק', שהרי במקום שהדברים מחולקים מטעם ודאי בין דין תורה לדרבנן ודאי ישנם חילוקים רבים, שאפילו בענין אחד מחמירים בצד דאורייתא שבו ומקילים בדרבנן, וא"ז[46] זילותא כלל. למשל בריש מ"ק[47], דמחלקינן אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא, ע"כ מתירין בב"א כמה עניני תולדות בשעה שאנו אוסרין את האבות, וכה"ג[48] בכ"מ[49] שניכר שעושה בדרך שאין בו איסור תורה ונשאר איסוד"ר[50]. כה"ג[51] דכתובות ס' ע"א[52] מתקן כלאחר יד הוא, בהא דממעכן ברגלו, ול"ג רבנן, והרי ניכר שהאיסור דאורייתא אסור, שאסור למעך כדרכו הקשקשין שעלו בצינור, וממעכן בשינוי ברגלו, א"כ[53] מראין הדברים שדאורייתא חמור מדרבנן ול"ח כלל משום זילותא דרבנן. והתם לא אמר כללא דידי' כ"א במקום ספק, שמתוך שאנו מחמירין בדאורייתא מכריעין אנו שנעשה הדבר באופן המביא חומר, וה"ז[54] כעין חזקה דמהני מענין לענין, כהא דמהני רובא גם לענין ממון דפדיון הבן משום שהוחזק לשאר מילי, וכד' המקנה הידועים וכה"ג טובא. והיינו שאנו מכריעין ע"י פעולתנו את הענין לצד ודאי, וכשמברך ג' ברכות הוא מחזיק ע"ז[55] שלא בירך עדיין, וכיון שלא יברך הטוה"מ[56] הוא מזלזל בדרבנן, ול"ש[57] זה כ"א בחילוק של ספיקות ולא בעניני ודאי שהדינים מחולקים בהם. וכבר כתבתי שלע"ע[58] אין ת"י הס' הק' לראות מה אסיק בה מרן אביו רשכבה"ג[59] זצ"ל.

היום היו אצלי מהאגודה, וזירזתים עוד לשלח לכ"ג אתרוג כראוי לפי כבודו, ואקוה שיקיימו ורצון צדיק שי'[60] יעשה.

והנני חותם בברכת השנים ואה"ר[61], יעודדהו השי"ת[62] בישועתו וינוב בשיבה טובה, ויראה בנחמה ושמחה בכט"ס[63] מכא"ל[64], ונזכה להתראות בהר הקודש בשוב גאולים ברינה ושמחת עולמים, כנה"ר[65] ונפש דבק באה"נ[66] דוש"ת[67] מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי

7. סועק"ה – סיני ועוקר הרים
8. מו"ה – מורנו הרב
9. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' – שלום
11. וכוח"ט – וכתיבה וחתימה טובה
12. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
13. נ"י – נרו יאיר
14. ח"ב – חלק ב'
15. זצ"ל – זכר צדיק לברכה
16. זי"ע – זכותו יגן עלינו
17. ג"כ – גם כן
18. וכיו"ב – וכיוצא בזה
19. בעה"י – בעזרת השם יתברך
20. הי' – היה
21. מ"מ – מכל מקום
22. וע"ד – ועל דבר
23. כ"כ – כל כך
24. חו"ל – חוץ לארץ
25. כ"א – כי אם
26. באה"ק – בארץ הקודש
27. בחו"ל – בחוץ לארץ
28. ומ"מ – ומכל מקום
29. שע"ז – שעל זה
30. יהי' – יהיה
31. ע"י – על ידי
32. אה"ק – ארץ הקודש
33. וע"י – ועל ידי
34. ע"כ – על כן
35. ע"ד – על דבר
36. כ"ג – כבוד גאונו
37. בסה"ק – בספרים הקדושים
38. מאוה"ג – מאור הגדול
39. ובחיד"ת – ובחידושי תורה
40. הק' – הקטן
41. נ"ב – נכתב בצד (תוספת למכתב)
42. במג"א – במגן אברהם
43. בב"א – במהרה בימינו אמן
44. ע"ז – עבודה זרה
45. ולע"ע – ולעת עתה
46. וא"ז – ואין זה
47. מ"ק – מועד קטן (מסכת)
48. וכה"ג – וכהאי גוונא
49. בכ"מ – בכמה מקומות
50. איסוד"ר – איסור דרבנן
51. כה"ג – כהאי גוונא
52. ע"א – עמוד א
53. א"כ – אם כן

54. וה"ז - והרי זה
55. עי"ז - על ידי זה
56. הטוה"מ - הטוב והמטיב
57. ול"ש - ולא שייך
58. שלע"ע - שלעת עתה
59. רשכבה"ג - ראש כל בני הגולה
60. שי' - שיחיה
61. ואה"ר - ואהבה רבה
62. השי"ת - השם יתברך
63. בכט"ס - בכל טוב סלה
64. מכא"ל - מכל אשר לו
65. כנה"ר - כנפשו הרמה
66. באה"נ - באהבה נאמנה
67. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' טבת תר"ע - יפו **נמען:** הגאון ר' אברהם בנימין קלוגר

בעניין השמיטה הרב קוק כותב שיש להיכנס לצערו של העם, ולכן דרך האמצע היא הנכונה: לחזק את מי שרוצה לקיים כהלכה, ולדון לכף זכות את מי שנאלץ לסמוך על ההיתר. הרב קוק שולח את 'שבת הארץ'.

עיקרי הדברים

- דרך האמצע בשמיטה.
- משלוח 'שבת הארץ'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' טבת תר"עין.

שלו'[4] וברכה מקודש לכ'[5] ידי"נ[6] הרב הגאון הגדול פאר עז ומגדול, סוע"ה[7], צדיק ונשגב, מוהר"א[8] בנימין שליט"א[9] קלוגר, ברכה וכט"ס[10] באה"ר[11] ונאמנה.

עברו ימים רבים מאז אורו עיני בנעימת ידידות מכתב כ"ג[12] שי'[13], ומרוב עבודת גוף ונפש ביחוד בשתא קדישתא דא בארעא קדישא, יכוננה עליון ויקבץ בני' לתוכה בשמחה, ב"ב[14], נתאחרו דברי, ואת הדר"ג[15] ידי"נ הסליחה.

ומה נעמו דברי מר הדר"ג שי' ע"ד[16] ענין השמיטה. אמנם חייבים אנו להכנס במצב הענין, ולראות בצערו של עם קדוש היושב על אדמת הקודש, וחפץ לישבה ולהפרותה. ע"כ[17] דרך ד' הישרה היא דרך המיצוע, לחזק את ידי מי שרוצה לקיים הכל כמאמרה, ולדון לכ"ז את המוכרחים לסמוך על איזה דרכי היתר. שזהו עיקר מטרת דברי, אשר כתבתי בחפזון נמרץ ורב טרדה. והנני בזה ידי"ע[18] דוש"ת[19] באה"ר, מברכו מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

יקבל בזה את סה"ק[20] שה"א בטיבותי' דמר שי'.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כ"ג - כבוד גאונו
13. שי' - שיחיה
14. ב"ב - בני ביתו
15. הדר"ג - הדרת גאונו
16. ע"ד - על דבר
17. ע"כ - על כן
18. ידי"ע - ידידו עוז
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
20. סה"ק - ספרים הקדושים